

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Sanoista tekoihin – Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus- webinaari

31.1.2024

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Perusopetuksen oppilaitosten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu 2019

Anne Kolehmainen
Erityisasiantuntija

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/tasa-arvosuunnitelmien-seuranta-2019>

Kuinka moni on tehnyt suunnitelman?

- Sähköinen kysely lähetettiin joulukuussa 2019 Opetushallituksen toimesta 2244 perusopetuslain mukaista opetusta järjestävään oppilaitokseen. Kyselyyn vastasi määräaikaan mennessä **1003 koulua**. Koulujen koko vaihteli pienistä alle 50 oppilaan kouluista suuriin yli 500 oppilaan kouluihin.
- **Vastaajista 96 prosenttia (n=960) ilmoitti, että koululla on tasa-arvolain mukainen koulun toiminnan kehittämistä koskeva tasa-arvosuunnitelma.** Kuitenkin niistä 96 prosentista vastaajia, jotka ilmoittivat, että koululla on tasa-arvolain mukainen toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma, **62 prosenttia (n=599) ilmoitti, että suunnitelma on laadittu koulukohtaisena.**
- **Valtaosa vastanneista (93 %; n=928) ilmoitti, että koululla on yhdenvertaisuuslain mukainen toiminnan kehittämistä koskeva suunnitelma.** Noin joka kymmenennellä vastanneista (12 %; n=119) tasa-arvosuunnitelma oli erillinen suunnitelma. Kuusi prosenttia vastaajista ilmoitti, että tasa-arvosuunnitelma on yhdistetty lisäksi johonkin muuhun suunnitelmaan, kuten opetuksen järjestäjän suunnitelmaan, oppilashuollon suunnitelmaan tai turvallisuussuunnitelmaan.

Huomioita suunnittelusta

- **Perusopetuksen oppilaitokset ovat erilaisissa vaiheissa toiminnallisen tasa-arvosuunnittelun käytännöissä:**
  - asiakirjan laatiminen vs. suunnitelma toiminnan kehittämisen välineenä
  - toimenpiteet ongelmiin puuttumiseen vs. tasa-arvon aktiiviseen edistämiseen
  - kysymykset esillä suunnitelman päivittämisen yhteydessä vs. säännöllisesti vaihtelevissa arjen tilanteissa

Perusopetus

- **Koulujen tasa-arvosuunnittelun käytännöt eivät kaikilta osin vastaa tasa-arvolain ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden sukupuolten tasa-arvon edistämistä koskevia velvoitteita:**
  - **Merkittävä osa kouluista noudattaa suunnitelmaa, jota ei ole laadittu tasa-arvolain mukaisesti omassa koulussa.**
  - Tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain **syrijntäperusteita käsitellään suunnitelmissa vaihtelevasti** eivätkä suunnitelmiin sisällytetyt toimenpiteet myöskään aina kohdistu tasa-arvotyön lakisääteisiin painopisteisiin.
  - Koulujen suunnitelmat sisältävät **puutteellisesti sukupuolten tasa-arvon edistämistä koskevia konkreettisia toimenpiteitä** tai toimenpiteet on muotoiltu yleisluonteisiksi tavoitteiksi, mikä vaikeuttaa niiden toteutumisen arviointia tasa-arvolain edellyttämällä tavalla.
  - Tasa-arvosuunnittelun käytäntöjen kirjo kertoo **koulujen lainsäädännön tuntemuksen puutteista, tai siitä, että tasa-arvosuunnittelun merkitystä koulun toiminnan kehittämisen välineenä ei ole oivallettu.** Myöskään opetuksen järjestäjän tuki kouluille ei ole riittävää.

Perusopetus: suositukset

- **Tasa-arvolain ja opetussuunnitelman perusteiden sukupuolten tasa-arvoa koskevien velvoitteiden toteutumiseksi on varmistettava,**
  1. **että opettajien sukupuolten tasa-arvoa koskevat tiedot ja taidot ovat riittävät ja asianmukaiset**
  2. **ja että opettajilla on valmiudet sukupuolitietoiseen opetukseen ja oppilaiden kunnioittavaan kohtaamiseen.**
- **Tasa-arvosuunnitelman ja yhdenvertaisuussuunnitelman yhdistäminen voi olla tarkoituksenmukaista,** sillä epätasa-arvoisten käytäntöjen ja syrjivän kohtelun ymmärtämiseksi on usein huomioitava eri syrjintäperusteiden samanaikaisuus ja yhteisvaikutukset.
- **Tasa-arvotyön jatkuvuuden takaamiseksi koulutusta tulee tarjota henkilöstölle tasapuolisesti** ja huolehtia siitä, että suunnittelua koskeva osaaminen säilyy esimerkiksi henkilövaihdosten yhteydessä.
- **Suunnitelman toimenpiteitä tulee arvioida ja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä tulee pitää esillä kaikissa koulun tilanteissa.**

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnit- telu toisella asteella –selvityksen ennakkonäkymiä

31.1.2024

Laura Jauhola ja Jaakko Lindfors, OPH

Selvityksen taustatiedot

- Kysely suunnattiin yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelusta vastaaville henkilöille koulutuksen järjestäjien kautta kesällä 2023.
- Vastauksia: Ammatillinen koulutus: 94, lukiokoulutus: 107. Ei voi täysin yleistää.
- Kysely tarjoaa tietoa järjestäjätason tietoisuudesta ja suunnitteluelvoitteen toteuttamisesta suhteessa lainsäädännön velvoitteisiin.
  - Näkymä on rajallinen, sillä tietoa ei kerätty erikseen opiskelijoilta, huoltajilta tai laajemmin henkilöstöltä.
- Kyselyn on toteuttanut tutkija Anna Mikkola OPH:n toimeksiannosta.
- Tulokset julkaistaan kokonaisuudessaan loppukeväällä 2024.

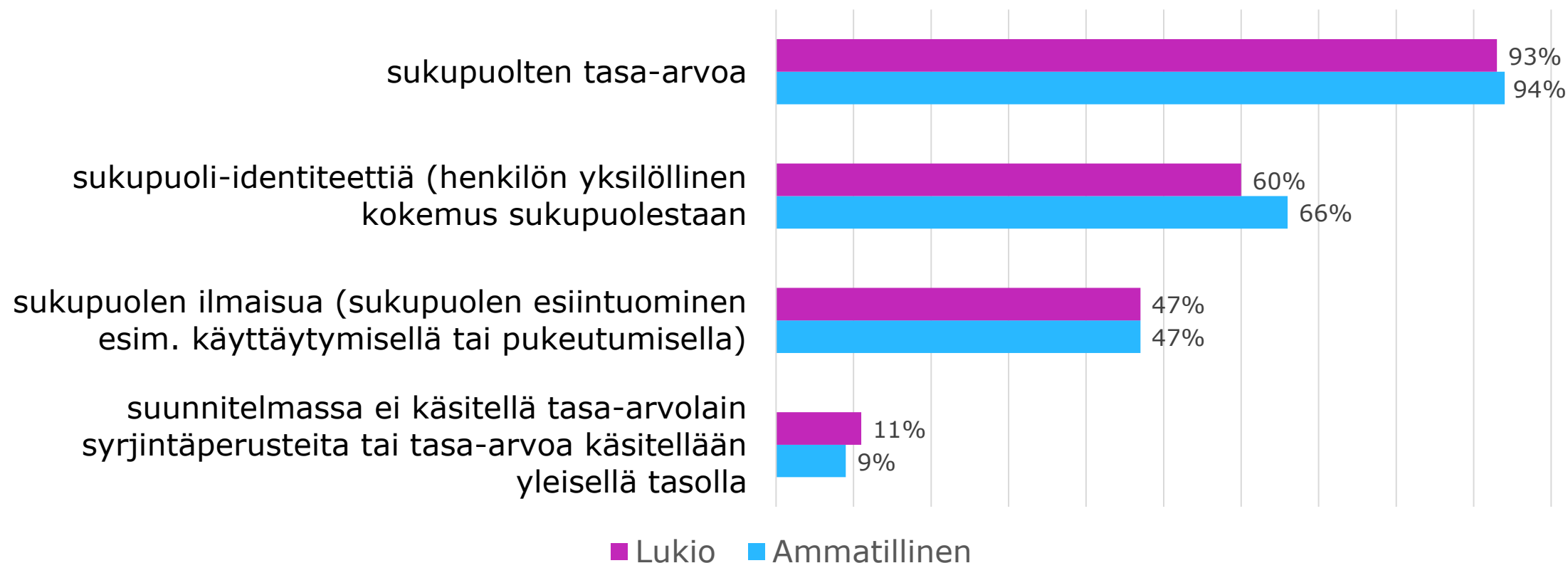

Suunnitelman laadinta

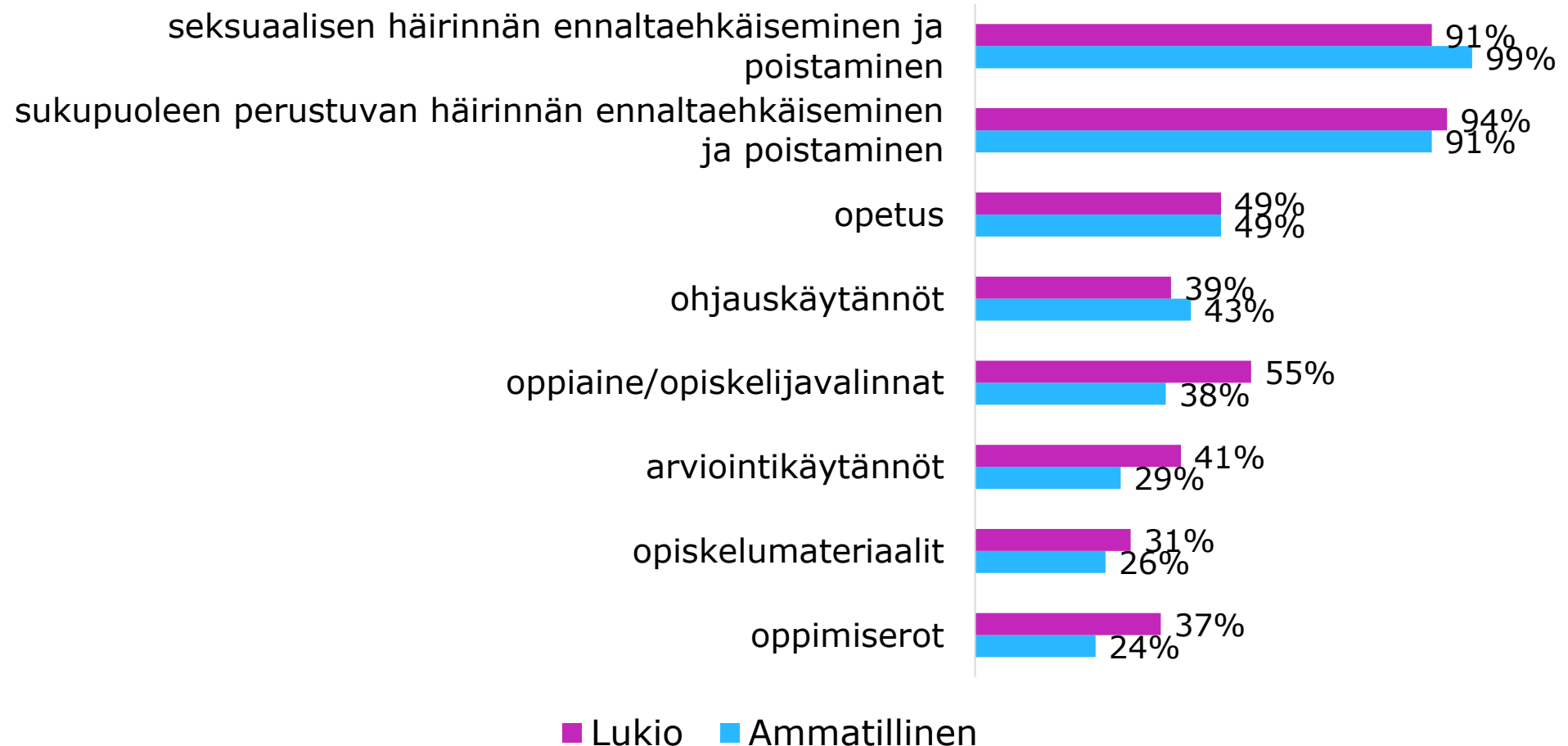
	Yhdenvertai- suussuunni- telma	joka on laadittu yhdessä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa	Tasa- arvosuun- nitelma	joka on laadittu yhdessä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa
Lukio	93 %	88 %	98 %	89 %
Ammatillinen	89 %	80 %	93 %	83 %

- Ei aina oppilaitos- tai toimipistekohtaisia.
- Mukana on avovastausten perusteella myös vastaajia, jotka eivät ole tiedostaneet sitä mitä toiminnallinen suunnitelma tarkoittaa: suunnitelma koskee vain henkilöstöä tai kyseessä on esim. eettiset toimintaperiaatteet.
- Suurella osalla suunnitelma on päivitetty 2022 tai 2023. Vanhin vuodelta 2013!

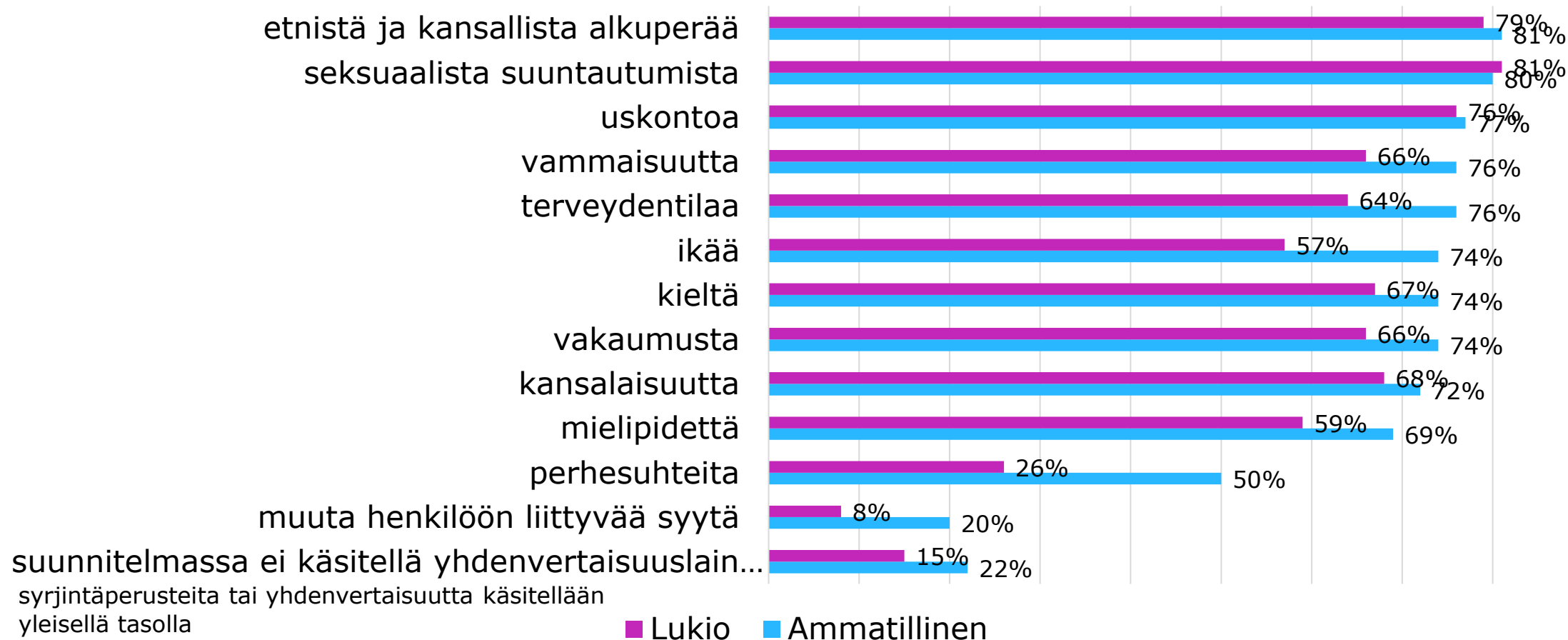
Käsitelläänkö tasa-arvosuunnitelmassa...

Mihin tasa-arvolain mukaisiin toiminnan osa-alueisiin oppilaitoksenne tasa-arvosuunnitelmassa on kiinnitetty huomiota?

Yhdenvertaisuuslain syrjintäperusteet oppilaitoksen yhdenvertaisuussuunnitelmassa

Osallistaminen suunnitelmien laadintaan

- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 6 §: Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on **varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.**
  - **HE 19/2014:** Kuulemisen tarkoituksena on antaa asianomaisille tarpeelliset tiedot suunnitelman laatimisesta ja varata heille mahdollisuus vaikuttaa suunnitelman sisältöön.
- Tasa-arvolaki 609/1986, 5 a §: Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi oppilaitoksissa: Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma **yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa.**

Osallistaminen ja tiedonkeruu

Opiskelijoiden osallistaminen

- opiskelijoiden näkemysten selvittäminen (esim. kyselyt) ja opiskelijapalautteet
- opiskelijakuntatoiminta
- opiskelijaedustus työryhmissä
- kommenttien pyytäminen suunnitelmasta
- selvitysten tulosten/suunnitelman esittelemine
- muut tavat...

Menetelmät ja tausta-aineistot

- kyselyt (omat, valmiit kyselyaineistot)
- opiskelijapalautteet
- opiskelijatilastot
- Muu, esim. keskustelut, teemapäivät, haastattelut.

Toimenpiteet

- Toimenpiteet tulisi valita tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteen selvityksessä esiin nousseiden kehittämiskohteiden pohjalta. Vastausten perusteella toimenpiteet eivät aina perustu yhdessä opiskelijoiden kanssa tehtyyn arviointiin tai arviointiin ylipäänsä.
- Taso vaihtelee kuvausten perusteella paljon, esim. periaatetason tavoitteita, joissa ei ole tuotu esiin varsinaisia toimenpiteitä tai tapaa toimia:
  - *"Strategia ja muut suunnitelmat."*
  - *"Yhdenvertaisuuden edistäminen Kaikkia kohdellaan samalla tavalla, tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti. Kohtelussa on nollatoleranssi ja epätasa-arvoiseen kohteluun puututaan välittömästi."*
  - *"Kaikkia opiskelijoita kohdellaan tasapuolisesti. --"*
- Tiedostetaanko, että tosiallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen voi edellyttää aktiivista edistämistä poikkeamalla samanlaisen kohtelun periaatteesta (tukitoimet, positiivinen erityiskohtelu, jne.)?

Esimerkkejä selvityksen pohjalta valituista toimenpiteistä

- Käytäntö/toimintaohje häirinnän ja kiusaamisen ehkäisemiseksi; kehittäminen tai toimeenpano, mm. vastuut ja esim. ilmoituskanava
- Sukupuolitietoinen/-sensiivinen ohjaus ja huomion kiinnittäminen mm. hakuvaiheen viestintään segregaaation vähentämiseksi.
- Sukupuolisensiivinen kielen käyttö, sukupuolineutraalit tilat
- Tietoisuuden lisääminen, esim. koulutus- ja teemapäivät
- Esteettömyys ja saavutettavuus
- Opiskelijoiden hyvinvointi ja osallisuus
- Kehittyvän opetuskielen taidon mahdollistavien koulutuspolkujen tarkastelu, kielitietoisuus, kielituetut mallit ja koulutukset, siirtymien varmistaminen
- Erityisen tuen saatavuuden ja prosessien varmistaminen, ml. avustajan ja apuvälineiden käyttö.
- Suunnitelmallinen työelämän arvioijien perehdyttäminen.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUS- SUUNNITTELU VARHAISKASVATUKSESSA ja ESIOPETUKSESSA

31.1.2024

Kati Costiander
opetusneuvos

TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITTELUN TILANNE VARHAISKASVATUKSESSA

- Varhaiskasvatuksessa toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun velvoite astui voimaan 1.6.2023
  - Tukimateriaali (varhaiskasvatus & esiopetus) julkaistiin keväällä 2023
  - Koulutuswebinaarit pidettiin keväällä 2023
- Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestäjille tullaan tekemään seurantakysely suunnitelmien tilanteesta, kuten muillakin koulutusasteilla on tehty
- Tarkemmasta ajankohdasta ja kyselystä informoidaan järjestäjiä myöhemmin

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>

Tukimateriaalia

- Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus -verkkosivu <https://www.oph.fi/fi/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus>
- Opas tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitteluun varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>
- Tasa-arvotyö on taitolaji. Opas sukupuolen tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa –opas <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/tasa-arvotyö-taitolaji>
- Mukana! Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö toisella asteella -opas <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/mukana-tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuustyö-toisella-asteella>
- Sukupuolitietoisesta opetuksesta ja ohjauksesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sukupuolitietoinen-opetus-ja-ohjaus>
- Tukimateriaalia rasismin vastaiseen työhön <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2023/opetushallituksen-verkkosivuilla-tukimateriaalia-rasismin-vastaiseen-tyohon>

Tukimateriaalia

- Ei kaikelle väkivallalle –sivusto <https://www.oph.fi/fi/ei-kaikelle-vakivallalle>
- Väkivaltainen ekstremismi -sivustolla on tietoa taustalla olevista syistä ja ennaltaehkäisyn keinoista eri kouluasteilla (<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/vakivaltainen-ekstremismi>).
- Ihmisoikeus- ja demokratiakasvatuksen tueksi on koottu esimerkkejä ja hyviä käytänteitä: <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/kokonaisuus-demokratia-ja-ihmisoikeuskasvatuksen-hyvista-kaytanteista>
- Hyvän ohjauksen kriteerit päivitettiin vuonna 2023. Hyvän ohjauksen kriteerit on työkalu ohjauksen kehittämiseen ja varmentamiseen koulujen ja oppilaitosten muuttuvissa oppimis- ja toimintaympäristöissä. Esimerkiksi kriteerin 5 mukaan hyvä ohjaus on yhdenvertaista, tasa-arvoista ja eettisesti kestävää: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Hyv%C3%A4n%20ohjauksen%20kriteerit_0.pdf

Kiitos!

The image features a white background with abstract, flowing shapes in green and blue. A thick green band curves from the top right towards the center. A thick blue band curves from the bottom left towards the center, overlapping the green band. The shapes have soft, blurred edges, creating a sense of movement and depth.